13. 1. 2005

ID: 30269

Počátek promlčení v pracovněprávních vztazích

O tom, kdo za škodu odpovídá, se poškozený dozví tehdy, jestliže získá vědomost o takových skutkových okolnostech, které mohou zakládat důvod pro závěr o odpovědnosti zaměstnavatele; nemusí jít o zjištění (rozumí se jistotu v běžném slova smyslu), postačuje, aby skutkové okolnosti, kterými zaměstnanec disponuje, byly způsobilé takový závěr o možné odpovědnosti zaměstnavatele učinit.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky 21 Cdo 210/2003, ze dne 12.8.2003)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce A. J., zastoupeného advokátkou, proti žalovanému O., a.s., členu koncernu K. I., a. s., o odškodnění pracovního úrazu, vedené u Okresního soudu ve Frýdku - Místku pod sp. zn. 17 C 164/2001, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 18. září 2002 č.j. 16 Co 200/2002-47, tak, že rozsudek krajského soudu a rozsudek Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 4. dubna 2002 č.j. 17 C 164/2001-26 se zrušují a věc se vrací Okresního soudu ve Frýdku-Místku k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobce se domáhal, aby mu žalovaný zaplatil na náhradě za ztrátu na výdělku za dobu pracovní neschopnosti od 9. 6. 1998 do 8. 9. 1998 částku 41.090,- Kč. Žalobu odůvodnil zejména tím, že krátce po ukončení léčby následků pracovního úrazu ze dne 7. 1. 1998 - vykloubení levého ramene - utrpěl dne 9. 6. 1998 při práci doma na zahrádce zranění stejné povahy jako předtím při pracovním úraze. S ohledem na krátký časový odstup od 1. 4. 1998, kdy byla ukončena léčba následků pracovního úrazu, dovozoval, že zranění, které utrpěl dne 9. 6. 1998, je v příčinné souvislosti s pracovním úrazem ze dne 7. 1. 1998.

Žalovaný vznesl námitku promlčení, kterou odůvodnil tím, že žalobce obdržel poslední nemocenské dávky za dobu pracovní neschopnosti od 9. 6. 1998 do 8. 9. 1998 ve výplatě za měsíc září 1998 dne 15. 10. 1998, že však svůj nárok uplatnil po uplynutí promlčecí doby žalobou podanou u soudu až dne 3. 10. 2001.

Okresní soud ve Frýdku - Místku rozsudkem ze dne 4. 4. 2002 č.j. 17 C 164/2001-26 žalobě vyhověl a uložil žalovanému, aby zaplatil žalobci na náhradě nákladů řízení částku 10.663,- Kč k rukám jeho zástupce a aby zaplatil České republice na účet Okresního soudu ve Frýdku - Místku na soudním poplatku 1.640,- Kč a „na proplaceném znalečném“ 2. 040,- Kč. Námitku promlčení posoudil jako nedůvodnou. Dovodil, že žalobce se dověděl o tom, že za škodu odpovídá žalovaný „na základě operace, které se podrobil dne 20. 11. 2000 a zejména z lékařského potvrzení MUDr. Š. ze dne 20. 8. 2001, podle něhož pracovní neschopnost žalobce v době od 9. 6. 1998 do 8. 9. 1998 byla v příčinné souvislosti s pracovním úrazem ze dne 7. 1. 1998“.

K odvolání žalovaného Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 18. 9. 2002 č.j. 16 Co 200/2002-47 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu zamítl, žalobci uložil, aby zaplatil žalovanému na nákladech řízení před soudy obou stupňů 1.640,- Kč a aby zaplatil České republice na účet

Okresního soudu ve Frýdku-Místku náklady řízení ve výši 2.040,- Kč. Při posouzení důvodnosti námitky promlčení vycházel z názoru, že poškozený se dozví o škodě tehdy, kdy zjistí skutkové okolnosti, z nichž lze dovodit vznik škody a orientačně i její rozsah (tak, aby bylo možné určit přibližně výši škody v penězích), a že o tom, kdo za škodu odpovídá, se poškozený dozví tehdy, kdy zjistí skutkové okolnosti rozhodné pro vymezení odpovědného subjektu. Na základě toho dovodil, že v posuzované věci se „počátek běhu promlčecí doby odvíjí již od data 15. 10. 1998“, neboť tehdy byly žalobci vyplaceny nemocenské dávky za dobu pracovní neschopnosti, a protože v jejím průběhu měl stejné zdravotní problémy jako po pracovním úraze ze dne 7. 1. 1998, nebránilo mu nic, „vzhledem k tomu, že se jednalo o stejnou diagnózu“, aby si nechal vyhotovit lékařský posudek o příčinné souvislosti mezi škodou na výdělku za uvedenou pracovní neschopnost a pracovním úrazem ze dne 7. 1. 1998. Protože žalobu podal až dne 3. 10. 2001, je jeho nárok promlčen.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítal, že odvolací soud měl věc „posoudit a vyhodnotit, vzhledem ke zvláštnosti případu“. Zdůraznil, že úraz, který utrpěl dne 7. 1. 1998, nebyl žalovaným uznán za úraz pracovní, a že až po poradě se svou právní zástupkyní dospěl k závěru, že jeho zranění bude pravděpodobně úrazem pracovním. O tom, že jeho úraz byl uznán jako pracovní, se dověděl až koncem září 1999, avšak déle než rok předtím dne 9. 6. 1998 „utrpěl nepracovní úraz - vykloubení levého ramene, tedy totéž zranění jako předešlé“. Při tehdejších svých znalostech „nemohl vědět, že mimopracovní úraz dne 9. 6. 1998 mu vznikl v příčinné souvislosti se zraněním dne 7. 1. 1998, které bylo teprve za více než rok projednáno a odškodněno jako pracovní úraz“. O odpovědnosti žalované a příčinné souvislosti se tedy subjektivně dověděl až po skončení terapie a po operaci, k níž došlo dne 20. 11. 2000. Protože svůj nárok řádně uplatnil u soudu dne 3. 10. 2001, nemůže být promlčen. Žalobce navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat – s ohledem na to, že žalobcem tvrzená škoda vznikla v roce 1998 - podle zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, ve znění zákonů č. 88/1968 Sb., č. 153/1969 Sb., č. 100/1970 Sb., č. 20/1975 Sb., č. 72/1982 Sb., č. 111/1984 Sb., č. 22/1985 Sb., č. 52/1987 Sb., č. 98/1987 Sb.,č. 188/1988 Sb., č. 3/1991 Sb., č. 297/1991 Sb., č. 231/1992 Sb., č. 264/1992 Sb., č. 590/1992 Sb., č. 37/1993 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 118/1995 Sb., č. 287/1995 Sb. a č. 138/1996 Sb., tedy podle zákoníku práce ve znění účinném do 30.9.1999 (dále jen „zák. práce“).

Podle ustanovení § 261 odst. 1 zák. práce nárok se promlčí, jestliže nebyl uplatněn u soudu ve lhůtě v tomto zákoníku stanovené. K promlčení se přihlédne, jen jestliže se ten, vůči němuž se nárok uplatňuje, promlčení dovolá; v takovém případě nelze promlčený nárok účastníku, který jej uplatňuje, přiznat.

Podle ustanovení § 261 odst. 2 zák. práce nepromlčují se nároky zaměstnance na náhradu za ztrátu na výdělku z důvodu pracovního úrazu nebo nemoci z povolání (§ 194 a § 195) nebo jiné škody na zdraví (§ 187) a nároky na náhradu nákladů na výživu pozůstalých (§ 199). Nároky na jednotlivá plnění z nich vyplývající se však promlčují.

Podle ustanovení § 262 odst. 1 zák. práce lhůta počíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé.

Podle ustanovení § 263 odst. 3 zák. práce lhůta k uplatnění nároku na náhradu škody činí dva roky; počne běžet ode dne, kdy se poškozený doví o tom, že škoda vznikla, a o tom, kdo za ni odpovídá. Nárok na náhradu škody se však promlčí, nebyl-li uplatněn ve lhůtě tří let, a jde-li o škodu způsobenou úmyslně, deseti let ode dne, kdy došlo k události, z níž škoda vznikla; to neplatí, jde-li o škodu na zdraví.

S názorem dovolatele, který odvolacímu soudu vytýká, že v jeho případě „měl skutečnosti posoudit a vyhodnotit vzhledem ke zvláštnosti daného případu“, lze souhlasit potud, že v každé jednotlivé posuzované věci je nutno přihlížet k individuálním okolnostem případu; je však třeba mít přitom na zřeteli, že posouzení musí vycházet z jednotících společných hledisek, které mají obecnější dosah. Z tohoto pohledu není pro posouzení počátku běhu promlčecí lhůty významné, jak hodnotili účastníci odpovědnostního vztahu poškození zdraví zaměstnance v konkrétním případě po právní stránce, neboť z hlediska rozsahu a míry vědomostí zaměstnance o skutkových okolnostech, které mohou zakládat důvod pro závěr o odpovědnosti zaměstnavatele, se souhrn jemu známých skutkových okolností v důsledku následného právního hodnocení, které učiní, nikterak nemění; proto je nerozhodná okolnost, kdy žalobce „po poradě se svou právní zástupkyní dospěl k názoru, že zranění z 7. 1. 1998 bude pravděpodobně úrazem pracovním“, resp. že se až „koncem září 1999“ dověděl o tom, že úraz ze 7. 1. 1998 byl „uznán jako pracovní“.

Soudní praxe i právní teorie promlčením rozumí marné uplynutí doby stanovené v zákoně pro vykonání práva; znamená výrazné oslabení subjektivního práva oprávněného účastníka, neboť promlčením sice jeho nárok nezaniká, nemůže však být soudem přiznán, jestliže povinný před soudem čelí uplatněnému právu námitkou promlčení. Nárok oprávněného účastníka trvá i nadále, stává se však prostřednictvím soudu nevymahatelným.

Počátek promlčecí lhůty v pracovněprávních vztazích je obecně (objektivně) určen ustanovením § 262 odst. 1 zák. práce, podle něhož lhůta počíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé. Takto vymezený počátek je vymezen objektivně, nezávisle na poškozeném zaměstnanci (srov. slovo „mohlo“). Běh promlčecí doby tedy počne ode dne, kdy by obecně každý mohl právo uplatnit, jinak řečeno - kdy mohl podat žalobu (actio nata), přičemž není rozhodující, zda snad daný subjekt byl v situaci, která mu uplatnění práva znemožňovala (nevěděl o právu, výkon práva mu znemožňovala nemoc apod.). Jde tedy o objektivně určený počátek běhu promlčecí lhůty, který se odvíjí od právních skutečností popř. událostí, jejichž vznik či existence jsou nezávislé na úrovni vědomí (znalostí) oprávněného účastníka odpovědnostního vztahu.

Vedle této tzv. objektivní lhůty zákon stanoví k uplatnění nároků z odpovědnostních práv také lhůtu subjektivní. Obecně platí, že nárok na náhradu škody je třeba uplatnit v době, kdy ještě běží obě lhůty, t.j. lhůta objektivní a v jejím rámci lhůta subjektivní. Z této obecné zásady představuje v určitém smyslu výjimku nárok na náhradu škody na zdraví, neboť k jeho uplatnění je stanovena pouze subjektivní lhůta. U tohoto typu odpovědnostních vztahů, který je předmětem řízení i v posuzované věci, je proto bez významu, kdy objektivně došlo ke škodní události (k poškození zdraví úrazem, nebo k onemocnění), směrodatný je zde subjektivně určený počátek, neboť počátek běhu promlčecí doby se tu odvíjí ode dne, kdy se poškozený dověděl o škodě a o odpovědné osobě. Subjektivní počátek promlčecí doby je tu dán nejen v zájmu zvýšené ochrany poškozeného, odůvodněn je rovněž (a především) povahou práva na náhradu škody na zdraví, neboť následky vlastní škodní události se mohou projevit (a také se velmi často projevují) se značným časovým odstupem až v době, kdy by objektivní promlčecí lhůta počítaná od škodní události (jestliže by byla stanovena) již dávno skončila. Obě podmínky stanovené pro počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty podle ustanovení § 263 odst. 3 zák. práce pro uplatnění nároku na náhradu škody na zdraví, tj. vědomost o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá, musí být splněny kumulativně.

Lze sdílet názor odvolacího soudu, že poškozený se doví o tom, že mu vznikla škoda tehdy, když zjistí skutkové okolnosti, z nichž lze dovodit vznik konkrétního dílčího nároku práva na náhradu škody. Soudní praxe přitom vycházela již v minulosti z názoru, že při posouzení promlčení je třeba mít na zřeteli, že tyto dílčí nároky (srov. § 193 odst. 1 zák. práce) jsou podle ustanovení hmotněprávních předpisů zcela samostatné, neboť předpoklady jejich vzniku jsou odchylné a také časově se mohou odchylně naplňovat (srov. závěry Nejvyššího soudu ČSR sp.zn. Cpj 37/74 k uplatňování ustanovení zákoníku práce o odpovědnosti organizace za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek roč. 1976, pod č. 11, str. 56, 57). Poškozený se proto doví o vzniku škody na výdělku za dobu pracovní neschopnosti (§ 194 zák. práce) zpravidla - jak z toho v posuzované věci vycházel rovněž odvolací soud - poté, jakmile jsou mu po skončení pracovní neschopnosti vyúčtovány nemocenské dávky a skutkový podklad, umožňující porovnáním s průměrným výdělkem před vznikem škody získat vědomost o škodě, se tak stane úplným.

V projednávaném případě tak odvolací soud vycházel ze závěru, že se žalobce dověděl o výši škody po vyplacení nemocenských dávek „za předmětné období pracovní neschopnosti, a to ve výplatním termínu mzdy za září 1999“, kterým byl - jak z výsledku dokazování vyplývá - den 15. 10. 1999. S jeho dalším závěrem, že se žalobce téhož dne rovněž dověděl také o tom, kdo za vzniklou škodu odpovídá, neboť mu „již v této době nic nebránilo, aby si nechal vyhotovit lékařský posudek o příčinné souvislosti mezi vzniklou škodou a pracovním úrazem ze dne 7. 1. 1998“, však dovolací soud nesouhlasí.

O tom, kdo za škodu odpovídá, se poškozený dozví tehdy, jestliže získá vědomost o takových skutkových okolnostech, které mohou zakládat důvod pro závěr o odpovědnosti zaměstnavatele; nemusí jít o zjištění (rozumí se jistotu v běžném slova smyslu), postačuje, aby skutkové okolnosti, kterými zaměstnanec disponuje, byly způsobilé takový závěr o možné odpovědnosti zaměstnavatele učinit. Uvedené samozřejmě nelze vykládat tak, že by zákonem vyžadovaná vědomost zaměstnance o tom, kdo za škodu odpovídá, byla naplněna již na základě pouhého podezření či předpokladu; z tohoto hlediska je rozhodující, kdy se zaměstnanec o těchto skutečnostech (skutkových okolnostech) prokazatelně dozvěděl. Žalobci nepochybně již v době po skončení pracovní neschopnosti od 9. 6. 1998 do 8. 9. 1998 (ale kdykoliv i v jejím průběhu) z objektivního hlediska nazíráno „nic nebránilo“, aby si opatřil posudek o příčině této pracovní neschopnosti, včetně toho, zda její příčinou nebyly následky úrazu v práci ze dne 7. 1. 1998. Tato možnost sama o sobě však - důsledně vzato - pouze znamená, že v této době (za kterou odvolací soud považuje až den 15. 10. 1998, kdy došlo k vyúčtování nemocenských dávek) žalobce vědomostí o takových skutkových okolnostech, které by byly způsobilé učinit závěr o možné odpovědnosti zaměstnavatele ještě nedisponoval, že tehdy mohl jen vyvinout úsilí, aby tuto vědomost získal. Protože s nedostatkem aktivity oprávněného účastníka v tomto směru zákon nespojuje žádné negativní důsledky, není rozhodné, kdy oprávněný účastník při vyvinutí potřebného úsilí mohl získat vědomost o možné odpovědnosti zaměstnavatele, rozhodující je, kdy tuto vědomost skutečně získal.

Z hlediska úvahy o prokazatelné vědomosti o odpovědnosti žalované za úraz ze dne 9. 6. 1998 však nelze sdílet ani názor žalobce, který považuje kromě jiného za významné, že sice „po poradě se svou právní zástupkyní dospěl k závěru, že zranění ze dne 7.1.1998 bude pravděpodobně úrazem pracovním, doklady ale žádné neměl“, neboť dovolatel náležitě nerozlišuje a navzájem směšuje vlastní vědomost o rozhodných skutkových okolnostech na straně jedné a - na straně druhé - okolnost, zda má k dispozici způsobilé důkazní prostředky a zda je schopen skutkové okolnosti, o nichž má vědomost, procesně aprobovaným způsobem prokázat. Tento názor by znamenal, že by počátek běhu subjektivní promlčecí lhůty závisel až na úsudku o kvalitě důkazů, které má zaměstnanec k dispozici, k čemuž by bylo možné se relevantním způsobem vyjádřit - dovedeno do důsledků - teprve po proběhnuvším soudním řízení v rozhodnutí o věci samé. Soudní praxe ohledně typově obdobné problematiky již v minulosti dovodila, že dovolává-li se účastník občanského

soudního řízení promlčení, nemůže soud promlčené právo (nárok) přiznat i v případech, ve kterých není ještě prokázána odpovědnost za škodu nebo výše škody (srov. stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26. 4. 1983 sp. zn. Sc 2/83 uveřejněné pod č. 29, roč. 1983 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Z uvedeného vyplývá, že pro závěr, kdy se poškozený dozvěděl o tom, kdo odpovídá za škodu, která mu vznikla poškozením zdraví (§ 263 odst. 3 zák. práce), není významné, kdy si na základě skutkových okolností, o nichž již dříve věděl, utvořil právní závěr o odpovědnosti zaměstnavatele anebo, do jaké míry je schopen uvedené skutkové okolnosti, o nichž se dověděl, prokázat v případném soudním řízení. Rozhodující z tohoto hlediska je, kdy se poškozený dověděl o skutkových okolnostech rozhodných pro vymezení odpovědného subjektu; nemusí jít o zjištění (rozumí se jistotu v běžném slova smyslu), postačuje, aby skutkové okolnosti, kterými zaměstnanec disponuje, byly způsobilé takový závěr o možné odpovědnosti zaměstnavatele učinit.

Řízení však bylo rovněž postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. V posuzované věci bylo pro posouzení námitky promlčení významné - jak uvedeno výše - vedle zjištění, kdy se žalobce dověděl o škodě, rovněž zjištění, kdy se žalobce dověděl, kdo za škodu odpovídá. Povinností žalovaného bylo, aby tvrdil všechny z tohoto hlediska pro rozhodnutí věci významné skutečnosti a ke svým tvrzením nabídl důkazy [§ 101 odst. 1 písm. a) a b) o.s.ř.]. Žalovaný v podání ze dne 15. 10. 2001 svou námitku budoval pouze na tvrzení, že žalobce se dověděl o vzniku škody „poté, co mu byla vyplacena poslední dávka nemocenského … dne 15. 10. 1998 ve výplatě za měsíc září 1998“. Uvedené tvrzení je však neúplné, neboť nezahrnuje všechny rozhodné skutečnosti potřebné pro posouzení důvodnosti vznesené námitky. Žalovaný totiž netvrdí nic o tom, kdy se žalobce dověděl, že pracovní neschopnost v době od 9. 6. 1998 do 8. 9. 1998 (následující po poškození zdraví při práci doma na zahrádce), je vlastně důsledkem pracovního úrazu ze dne 7. 1. 1998, a neoznačil důkazy, kterými by mohla být jeho tvrzení prokázána. Soudu prvního stupně je proto třeba vytknout, že neposkytl žalovanému při jednání dne 6. 11. 2001, případně dne 4. 4. 2002 (kterých se zúčastnil rovněž pověřený zaměstnanec žalovaného) ve smyslu ustanovení § 118a odst.1 a 3 o.s.ř. potřebná poučení o jeho povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní; odvolací soud pak způsobem vyplývajícím z ustanovení § 221 o.s.ř. nezjednal nápravu. Jestliže soud rozhodl ve věci, aniž by účastníku, jehož tíží břemeno tvrzení a břemeno důkazní, poskytl řádné poučení podle ustanovení § 118a odst.1 a 3 o.s.ř. (jak tomu bylo v projednávané věci), zatížil tím řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci [§ 241a odst. 2 písm. a) o.s.ř.]. Dovolací soud k této vadě řízení přihlédl, i když nebyla v dovolání uplatněna (srov. § 242 odst.3 věta druhá o.s.ř.).

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný. Nejvyšší soud České republiky proto zrušil rozsudek odvolacího soudu, a protože řízení před soudy obou stupňů je zatíženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, zrušil i rozsudek soudu prvního stupně a věc vrátil Okresnímu soudu ve Frýdku-Místku k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem, § 243b odst. 3 věta druhá o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Nesprávné poučení
- Nájem bytu
- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)

- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Doručování
- Zastoupení
- Zánik závazku
- Zadržovací právo
- Insolvenční řízení (exkluzivně pro předplatitele)